

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عِلْمٌ

إِبْرَاهِيمَ

عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ
 كَانَ إِذَا وَصَفَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ لَمْ يَكُنْ بِالظُّهْرِ بِالْمُعْطِ * وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُرْتَدِّ * كَانَ
 رُبْعَهُ مِنَ الْقَوْمِ * وَمَ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ * وَلَا بِالسَّبِطِ * كَانَ
 جَعْدًا رَجُلًا * وَمَ يَكُنْ بِالظُّهْرِ * وَلَا بِالْمُكَلِّمِ * وَكَانَ فِي
 الْوَجْهِ نَدِيرٌ * أَبْيَضُ مُشْتَرِبٌ * أَدْبَحَ الْعَيْنَيْنِ * أَهْدَبُ
 الْأَشْفَارِ * جَلِيلُ النَّاسِ وَالْكَيْدِ * أَجْرَدُ دُونَ مُسْرَبٍ *
 شَنَّ الْكُهَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ * إِذَا سَمِيَ يَفْتَلَعُ *
 كَمَا تَأْتِي فِي صَبِّ

عَلِيٍّ

عَمْرًا

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

وَإِذِ الْفَتْحُ لَمَفَّتْ بَعْدًا * بِيْرِكُ نَفِيَّةٍ خَاكِرِ النَّبُوَّةِ * وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ *
 أَجْرَدُ النَّاسِ ضَرْبًا * وَأَصْدَقُهُمْ لِحْمَةً * وَالْيَسْمُ عَرْبِيَّةٌ * وَأَكْرَمُهُمْ
 عَشْرَةٌ * مِنْ رُءُوسِ بَيْتِهِ هَابَةٌ * يَقُولُ نَاعِيَهُ لَمَّا رَفِقْتَهُ وَلَا بَعْدَهُ مُشَلَّهُ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ * كَتَبَتْهُ بَنُونَ لَيْبَةَ حَسْبِ الْأَمَامِ وَالْحَطِيبِ عَمْرُهَا أَمِيرٌ

كَلِمَةٌ

إِبْرَاهِيمَ

“Hz. Peygamber’in mübarek vücudunda toplanmış iç güzelliklere delalet eden dış güzellikler hiçbir kimsenin bedeninde toplanmamıştır. Hatta İmâm Kurtubî rivayet eder ki Hz. Peygamber’in yüz güzelliği tamamen zahir olmamıştır. Eğer dış güzelliklerinin tümü zahir ve nümâyân olsaydı Sahabe-i Kiram O’na bakmaya güç yetiremezlerdi.”

Hat: Betül Kırkan
Tezhib: Nurdan Erkal

Hz. Peygamber’in Yazıyla Tasviri: Hilyeler

Hilye: “Süs, ziynet, cevher, güzel sıfatlar, güzel yüz, güzellikler manzumesi” gibi anlamlara gelen Arapça bir kelimedir. Edebiyatımızda ise: “Hz. Peygamber’in güzel vasıflarını, fizikî ve ruhî portresini konu alan ve anlatan manzum ve mensur eser” demektir.

Hilye kelimesi, zamanla sözlük anlamının dışına çıkmış ve Hz. Peygamber’in yaratılışını, vücudunun dış görünüşünü, şeklini ve ruhî özellikleriyle güzel sıfatlarını anlatmak için kullanılan bir terim hâline gelmiştir. Hilyeler’de Hz. Peygamber’in göz ve saç rengi, şekli, boyunun uzunluğu, konuşması, sesinin tonu, belli başlı tavır, bedenî ve diğer maddî özellikleri tasvir edilerek anlatılır.

Hilyeler, “Şemail”lerden doğmuştur. Şemailler, Hz. Peygamber’in vücut yapısını, güzel ahlâkını, hâl ve hareket tarzını, tavır ve davranışlarını bir bütün hâlinde ele alarak anlatan eserlerdir. Şemailler’e göre Hilyeler’in konuları daha dar olmakla birlikte, her ikisinin de kaynağını hadis kitapları oluşturmaktadır. Gerek Kütüb-i Sitte’de, gerekse diğer sahih kabul edilen hadis kaynaklarında Hz. Ali, Hz. Âişe, Hz. Hasan, Enes b. Mâlik ve Ebû Hüreyre gibi meşhur hadis râvilerinden nakledilen birçok hadis bulunmaktadır.

Hz. Peygamber’in vefatından kısa bir süre önce kızı Hz. Fatıma: “Yâ Rasûlellah! Senin yüzünü bundan sonra göremeyeceğim” diye ağladığında, Hz. Peygamber

damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali'yi çağırarak "Yâ Ali! Hilyemi yaz ki vasıflarımı görmek beni görmek gibidir" buyurmuş Hz. Ali de Hz. Peygamber'in vasıflarını kaleme almıştır. Hilye türü ile Şemail kitaplarının yazılmasında olduğu kadar bu tür eserlerin gelişip yaygınlaşmasının başlıca amili de bu hadise olmuştur.

Edebiyattaki Hilyeler, Şemaillerden doğmuş, daha sonraları gelişerek, "Edebî tür" hâline gelmişlerdir.

Şemail türünde yazılan Arapça eserlerin ilki, Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî (ö. 279/892)'nin "Şemailü'n-Nebevîyye ve Hasâisu'l-Mustafaviyye" isimli eseri, bir diğeri ise Kadı İyaz'ın (ö. 544/1149) "Kitâbü's-Şifâ fî Ta'rîfi Hukûkî'l-Mustafâ" isimli kitabıdır.

Şemail, daha geniş kapsamlı olup Hz. Peygamber'in vücut yapısını, güzel ahlâkını, hâl ve hareketlerini, tavır ve davranışlarını bir bütün olarak ele alır. Hilye ise, Şemail'in bir bölümü olup Hz. Peygamber'in dış ve iç vasıflarını yazı ile anlatan bir çeşit fizikî ve rûhî portreleridir.

Hilyeler, İslâmî Türk Edebiyatı'nda Mevlid, Mi'râciye ve Na'tler gibi Hz. Peygamber'le ilgili oluşturulan edebî türler içerisinde çok özel bir yer tutar. Osmanlı dönemine bakıldığında, Hilye türünde bir hayli eser verildiği görülür. Bunlardan en meşhuru, Hâkânî Mehmed Bey'in (ö. 1608) 1598'de

kaleme almış olduğu "Hilye-i Saadet" isimli eseridir. Bu eser Anadolu'da yüzyıllarca Mevlid gibi makamla okunmuştur.

Hz. Peygamber'in dışında diğer peygamberler ve dört halife için de manzum hilyeler kaleme alınmıştır. Neşatî'nin "Hilye-i Enbiyâ" isimli eseri diğer peygamberlerin vasıflarını ele almakta, Cevrî'nin "Hilye-i Çâr-Yâr-i Güzîn"i ise dört halifenin vasıflarını anlatmaktadır.

Hilye edebî türünün dışında, Osmanlılara has bir yazı sanatı türü olarak Hilye levhaları bulunmaktadır. Asılı oldukları evlere bereket, huzur, saadet ve mutluluk getireceğine ve buldukları yerin âfetlerden, özellikle de yangınlardan korunacağına dair bir inanış bulunmasından dolayı bu levhalar çok yaygınlık kazanmıştır. Bu nedenle Hafız Osman, İsmail Zühdü, Mahmud Celâleddin, Mustafa İzzet, Yesarizade, Kazasker Mustafa İzzet, Mehmed Şefik, Mehmed Şevki, Bakkal Hacı Ârif, Hasan Rıza, Kâmil Akdik, Esmâ İbret Hanım gibi bir çok hattat Hilye levhaları oluşturmuşlardır.

Hilye-i Şerîfe, Hilye-i Saâdet ve Hilye-i Nebevî terkipleriyle isimlendirilen Hilye levhaları, şu kısımlardan oluşmaktadır: 1. Baş makam (Besmele), 2. Göbek (Hilye metni), 3. Hilâl, 4. Hz. Ebû Bekir'in ismi, 5. Hz. Ömer'in ismi, 6. Hz. Osman'ın ismi, 7. Hz. Ali'nin ismi, 8. Ayet yeri, 9. Etek (Hilye metninin

devamı), 10. Koltuk (Tezâyîn motifler), 11. Ara suyu (Tezâyîn motifler), 12. Kenar suyu (Tezâyîn motifler).

Muhtasar Şemail-i Şerif yazarı Mehmed Raif Efendi, eserine başlarken mealen şunları söyler.

"Rivayet edilir ki Hz. Peygamber'in mübarek vücudunda toplanmış iç güzelliklere delalet eden dış güzellikler hiçbir kimsenin bedeninde toplanmamıştır. Hatta İmâm Kurtubî rivayet eder ki Hz. Peygamber'in yüz güzelliği tamamen zahir olmamıştır. Eğer dış güzelliklerinin tümü zahir ve nümâyân olsaydı Sahabe-i Kiram O'na bakmaya güç yetiremezlerdi".

Yine aynı şair devamla Hz. Peygamber'in yüz güzelliğini şu beyitlerle anlatır.

*Vech-i pâkinde olan lahm-ı lâtif
Ne kesîr idi ziyâde ne hafîf*

*Gül yanaklar yumru değil idiler
Düz yanaklı idi Nebi dediler*

*Levn-i rû-yı ezheri az kırmızı
Gül gibi kırmızıya mâil yüzü*

*İttifâk etti bu manâda ümem
Ezherü'l-levn idi o Ehl-i kerem*

*Zât-ı pâkı ne güzel âyîne-veş
Vech-i pâkında tulû etmiş güneş*

*Kaplamıştı zâtını nûr-ı sürûr
Çehresi onun idi matla-ı nûr*

*Sevb içinde olmuş iken müstetir
San tulû etti gece içre bedir*

*Hâce Râif onu böylece dedi
Mihr-i Enver gibi tâbende idi*

Hız. Peygamber'in Hilye türü eserlerde anlatılan özellikleri özetle şöyledir:

Misk gibi kokan siyah saçını ortadan ayırırdı.

Açık alını genişçe ve buğday rengindeydi. Ancak ortasında daima bir nur parlardı.

Yüzü değirmiydi ve ona dikkatle bakılamazdı. Ayın on dördü gibi parlayan bir çehresi vardı. Terlediği zaman üzerine çığ taneleri konmuş bir gülü andırır, öfke veya memnuniyeti yüzünden anlaşılabilir.

Uçları kıvrımlı, uzun, ince ve hilal kaşları, siyah ve uzun kirpikleri vardı.

Gözlerinde ezelden bir sürme mevcuttu. Beyazı bembeyaz; karası kapkaraydı. Gözleri geceleyin de gündüz gibi görürdü. Baktığı kişi bakışına dayanamaz, gözlerine dikkatle bakamazdı.

İnci gibi bembeyaz dişleri vardı. Konuşurken ön dişleri arasından sanki bir nur çıkardı.

Kahkaha ile değil, tebessümle gülümser, gülümsediğinde ise dişleri inci taneleri gibi parlardı.

Sık ve siyah bir sakala sahipti.

Geniş omuzlu, yassı yağrın- lıydı. İki kürek kemiği arasında siyaha çalan sarı renkte çeyrek

Ömrü boyunca aynı anda iki elbiseye birden sahip olmadı.

Döndüğü zaman bedeniyle birlikte döner, asla başını çevirerek bakmazdı.

Her azası birbirinden güzel, el ve ayak ayaları genişçeydi.

Orta boylu sayılırdı. Göze çarpacak kadar kısa; dikkat çekecek kadar da uzun değildi. Servi gibi düzgün boyu, gül gibi kokan bir teni vardı.

Yürürken hızlı yürürdü. O kadar ki ayakları altında yeryüzü dürülüyormuş gibi olurdu. Hayâsından, yokuş iner gibi önüne eğik olarak yürür ve etrafına bakınmazdı.

Konuştuğu kişiye güzel kokusu siner ve birkaç gün çıkmazdı. Bir çocuğun başını okşasa birçok günler çocuğun kokusundan ona Peygamberimizin dokunduğu bilinirdi. Sözlerinde ruha ferahlık veren bir edâ vardı. Asla dedikodu yapmaz ve boş konuşmazdı.

Hat: Hüseyin Kutlu
Tezhib: Mamure Öz

altın büyüklüğünde bir ben gibi nübüvvet mührü bulunuyordu.

İnce yapılı bir bedeni vardı. En fazla beyaz; sonra yeşil renkli elbise giymeyi tercih ederdi.